

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องผลกระทบของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท เป็นกรวิจัยแบบการประเมินผลโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) จากการดำเนินงานของโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ประกอบด้วย อำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนชนบท 8 ด้าน ได้แก่ การพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น การพึ่งตนเองของประชาชน การปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน การประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดศูนย์ประสานงานเพื่อการบริการวิชาการและวิชาชีพ และการส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งมีข้อสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ทั่วไป เพื่อศึกษาผลกระทบของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในพื้นที่ของหมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนประถมศึกษา และมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อศึกษาระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทตามความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน
2. เพื่อศึกษาระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของอำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร
3. เพื่อศึกษาระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532
4. เพื่อเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน

5. เพื่อเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างของอำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร

6. เพื่อเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างของโรงเรียนที่เริ่มโครงการปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532

7. เพื่อทราบผลกระทบอื่น ๆ ของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตามความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน

8. เพื่อทราบปัญหา ความต้องการ และอุปสรรค ในการพัฒนาหมู่บ้านตามความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานเพื่อการทดสอบมีดังนี้

1. ครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน มีความเห็นต่อระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ไม่แตกต่างกัน

2. ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของอำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร ไม่แตกต่างกัน

3. ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของโรงเรียนที่เริ่มโครงการ ในปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532 ไม่แตกต่างกัน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาความเห็นของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินงานโครงการ กศ.พช. ในปีงบประมาณ 2526-2532 กรรมการหมู่บ้านของหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ หรือเป็นเขตบริการของโรงเรียน และประชาชนที่อาศัยในเขตบริการของโรงเรียน รวมทั้งสิ้น 60 โรงเรียน มีดังนี้

1. ครูผู้สอน ได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 2 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย ได้จำนวน 120 คน
2. กรรมการหมู่บ้าน ได้กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนละ 2 คน โดยการสุ่มแบบจงใจ และการสุ่มแบบโควตา ได้ผู้ใหญ่บ้านและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่บ้าน จำนวน 120 คน
3. ประชาชน เลือกจากประชาชนในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 2 คน โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางในหมู่บ้าน มีอายุระหว่าง 35-50 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และสามารถอ่านออกเขียนได้ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 120 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทขึ้นเอง ตามเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย วัตถุประสงค์ของโครงการ กศ.พช. และกิจกรรม โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและการดำเนินงานของโครงการ กศ.พช. เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทจากการดำเนินงานตามโครงการของโรงเรียน ลักษณะคำถามเป็นมาตราประมาณค่า ให้เลือกตอบ 5 ระดับ จำนวน 77 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบอื่น ๆ ของโครงการ กศ.พช. ปัญหา ความต้องการของประชาชน และอุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้าน เป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 4 ข้อ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อขอความร่วมมือจัดเก็บข้อมูล จากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัดนครศรี-

ธรรมราช หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ และโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูล จำนวน 360 ชุด ได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 356 ชุด คิดเป็นร้อยละ 98.88

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถามทุกฉบับ
2. วิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตอนที่ 1 แยกตามลักษณะของตัวแปรอิสระ โดยหาค่าร้อยละ
3. วิเคราะห์ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทตามแบบสอบถามตอนที่ 2 โดยการหาค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามแต่ละกลุ่ม ของแต่ละอำเภอ และแต่ละปีงบประมาณที่โรงเรียนเริ่มโครงการ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทิศทางเดียว และการวิเคราะห์ซ้ำด้วยการเปรียบเทียบพหุคูณตามวิธีของทุคีย์
5. จัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับผลกระทบอื่น ๆ ของโครงการ กศ.พช. ปัญหา ความต้องการ และอุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านตามลำดับความถี่

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 356 คน จำแนกตามตัวแปรสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน คิดเป็นร้อยละ 33.43 33.71 และ 32.86 ตามลำดับ จำแนกตามตัวแปร

อำเภอในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง ประกอบด้วย อำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร คิดเป็นร้อยละ 30.34 23.41 26.97 และ 19.38 ตามลำดับ และจำแนกตามปีงบประมาณ ที่เริ่มโครงการเป็นปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532 คิดเป็นร้อยละ 12.92 12.92 53.93 และ 20.22

2. วัตถุประสงค์ของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในพื้นที่ของ หมู่บ้านในเขตบริการของโรงเรียนประถมศึกษาในลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย อำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร ที่ดำเนินงานโครงการ กศ.พช. ในปีงบประมาณ 2526-2532 ตามความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน ซึ่งผลกระทบโดยส่วนรวมและแต่ละด้านมีดังนี้

2.1 ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวม และแต่ละด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง ด้านการส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น การพึ่งตนเองของประชาชน การบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดศูนย์ประสานงานเพื่อการบริการวิชาการและวิชาชีพ การพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

2.2 ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในประเด็นต่าง ๆ

2.2.1 การพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต ประเด็นความปลอดภัย ในการสัญจรไปมาในยามวิกาล และประเด็นความปลอดภัยจากการปล้นทรัพย์ โจรกรรมหรือ ทำร้ายร่างกาย มีผลกระทบระดับมาก ประเด็นอื่น ๆ มีผลกระทบระดับปานกลาง ยกเว้น ประเด็นการจัดสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้าน มีผลกระทบระดับน้อย

2.2.2 การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น ประเด็นโรงเรียนให้ ความร่วมมือในการสำรวจข้อมูลของหมู่บ้าน มีผลกระทบระดับมาก ประเด็นอื่น ๆ มีผลกระทบ ระดับปานกลาง

2.2.3 การพึ่งตนเองของประชาชน ประเด็นประชาชนรู้จักช่วยเหลือ ตนเองมีผลกระทบระดับมาก ประเด็นอื่น ๆ มีผลกระทบระดับปานกลาง

2.2.4 การปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน ทุกประเด็นมีผลกระทบระดับปานกลาง ประเด็นผู้นำเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยมีผลกระทบมากที่สุด ประเด็นผู้นำได้มีการศึกษาดูงานเพื่อประสบการณ์ใหม่ ๆ มีผลกระทบน้อยที่สุด

2.2.5 การประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น ประเด็นการจัดระบบการจำหน่ายผลผลิตในหมู่บ้านมีผลกระทบระดับน้อย ประเด็นอื่น ๆ มีผลกระทบระดับปานกลาง

2.2.6 การบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ทุกประเด็นมีผลกระทบระดับปานกลาง

2.2.7 การจัดศูนย์ประสานงานเพื่อการบริหารวิชาการและวิชาชีพ ประเด็นผู้บริหารโรงเรียนและครูได้เข้าร่วมและแนะนำการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้านมีผลกระทบระดับมาก ประเด็นอื่น ๆ มีผลกระทบระดับปานกลาง

2.2.8 การส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ประเด็นโรงเรียนและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมวันสำคัญ เช่น วันแม่ วันพ่อ และวันสำคัญทางศาสนา ประเด็นประชาชนมีการบำรุงรักษามรดกทางวัฒนธรรมและการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ และประเด็นประชาชนในหมู่บ้านมีการเล่นกีฬาโดยใช้สถานที่ของโรงเรียนเป็นที่ฝึกซ้อมหรือแข่งขัน มีผลกระทบระดับมาก ประเด็นอื่น ๆ มีผลกระทบระดับปานกลาง ยกเว้นประเด็นโรงเรียนและประชาชนในหมู่บ้านได้จัดทัศนศึกษาร่วมกันมีผลกระทบระดับน้อย

3. ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ตามความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน ในด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้าน โดยส่วนรวมมีความเห็นว่า มีผลกระทบระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มที่ให้ความเห็นในแต่ละด้าน มีดังนี้

3.1 ความเห็นของครูผู้สอน มีความเห็นว่า ทุกด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง ด้านการส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด

3.2 ความเห็นของกรรมการหมู่บ้าน มีความเห็นว่า ทุกด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง ด้านการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด

3.3 ความเห็นของประชาชน มีความเห็นว่าทุกด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง ด้านการส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด

4. ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของอำเภอ ชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร ตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามมีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนโดยส่วนรวมทุกด้านของแต่ละอำเภอระดับปานกลางทั้ง 4 อำเภอ อำเภอปากพนัง มีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนมากที่สุด รองลงมา อำเภอเขียวใหญ่ ชะอวด และหัวไทร และเมื่อพิจารณาของแต่ละอำเภอในแต่ละด้าน มีดังนี้

4.1 อำเภอชะอวด มีผลกระทบระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด

4.2 อำเภอเขียวใหญ่ มีผลกระทบระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด

4.3 อำเภอปากพนัง มีผลกระทบระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมีผลกระทบน้อยที่สุด

4.4 อำเภอหัวไทร มีผลกระทบระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชนมีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด

5. ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532 ตามความเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวมทุกด้านมีผลกระทบระดับปานกลางของทุกปีงบประมาณที่เริ่มโครงการ ปีงบประมาณ 2528-2529 มีผลกระทบมากที่สุด รองลงมาปีงบประมาณ 2526-2527 2530-2531 และ 2532 และเมื่อพิจารณาของแต่ละปีงบประมาณที่เริ่มโครงการในแต่ละด้าน มีดังนี้

5.1 ปีงบประมาณ 2526-2527 มีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนชนบทระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชนมีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมีผลกระทบน้อยที่สุด

5.2 ปีงบประมาณ 2528-2529 ด้านการส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี และด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีผลกระทบระดับมาก ด้านอื่น ๆ มีผลกระทบระดับปานกลาง ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมีผลกระทบน้อยที่สุด

5.3 ปีงบประมาณ 2530-2531 มีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนชนบทระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมีผลกระทบน้อยที่สุด

5.4 ปีงบประมาณ 2532 มีผลกระทบต่อพัฒนาชุมชนระดับปานกลาง ทั้ง 8 ด้าน ด้านการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชนมีผลกระทบมากที่สุด ด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตมีผลกระทบน้อยที่สุด

6. ผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน โดยส่วนรวมทุกด้านและแต่ละด้าน ไม่แตกต่างกัน

7. ผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างของอำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร โดยส่วนรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบรายคู่ ค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทูลีย์ พบว่า อำเภอปากพนังมีระดับผลกระทบมากกว่าของอำเภอหัวไทร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมากกว่าของอำเภอชะอวด และเขียวใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

8. ผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบท ระหว่างปีงบประมาณที่โรงเรียนเริ่มโครงการ ปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532 โดยส่วนรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .01

และผลการเปรียบเทียบรายค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทูลีย์ พบว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการ ในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มีผลกระทบมากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในแต่ละด้าน มีดังนี้

8.1 ผลกระทบด้านการพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ไม่แตกต่างกัน

8.2 ผลกระทบด้านการกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบรายค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทูลีย์ พบว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีผลกระทบมากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

8.3 ผลกระทบด้านการพึ่งตนเองของประชาชน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบรายค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทูลีย์ พบว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

8.4 ผลกระทบด้านการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน ไม่แตกต่างกัน

8.5 ผลกระทบด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลการเปรียบเทียบรายค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทูลีย์ พบว่า ผลกระทบของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

8.6 ผลกระทบด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบรายค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของ

ทศีย์ พบว่า ผลกระทบของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 และโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลกระทบของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2530-2531 มากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

8.7 ผลกระทบด้านการจัดศูนย์ประสานงานเพื่อการบริการวิชาการและวิชาชีพ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบรายคู่ค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทศีย์ พบว่า ผลกระทบของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลกระทบของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 และ 2530-2531 มากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

8.8 ผลกระทบด้านการส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเปรียบเทียบรายคู่ค่าคะแนนเฉลี่ยตามวิธีของทศีย์พบว่า ผลกระทบของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 และปีงบประมาณ 2530-2531 มากกว่าของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สำหรับคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

9. ผลกระทบด้านอื่น ๆ ของโครงการ กศ.พช. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นว่า ประชาชนเห็นความสำคัญของโรงเรียนในบทบาทการพัฒนาชุมชนชนบทมากขึ้น ผู้ปกครองนักเรียนเอาใจใส่การเรียนของนักเรียนมากขึ้น และครูผู้สอนในโรงเรียนมีการเร่งรัดพัฒนาตนเองในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี และการศึกษาหาความรู้ในด้านต่าง ๆ มากขึ้น

10. ปัญหาที่สำคัญของประชาชนในหมู่บ้าน ได้แก่ ปัญหาความยากจน รายได้ไม่พอกับรายจ่าย และมีเวลาว่างมากหลังจากฤดูทำนา ทำให้มีการย้ายถิ่นไปทำงานในต่างถิ่น บางกลุ่มมีการดื่มสุราและเล่นการพนัน ความต้องการที่สำคัญของหมู่บ้าน คือต้องการอาชีพเสริมหรืออาชีพรองจากการทำนา แต่ขาดความรู้ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ และต้องการความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าช่วยเหลือในเรื่องความรู้การประกอบอาชีพเสริม และ

อุปสรรคที่สำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านนอกจากขาดความรู้ในด้านต่าง ๆ แล้วในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง เป็นที่ราบลุ่มมีน้ำท่วมขัง ทำให้การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ได้แก่ ถนน ไฟฟ้า แหล่งน้ำ ทำได้ยากและต้องใช้งบประมาณมาก

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่องผลกระทบของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทศึกษาเฉพาะพื้นที่ของหมู่บ้านในลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัด นครศรีธรรมราช มีผลการวิจัยควรรนำมาอภิปรายมีดังนี้

1. ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวม และแต่ละด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง การส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น การพึ่งตนเองของประชาชน การบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดศูนย์ประสานงานเพื่อการบริหารวิชาการและวิชาชีพ การพัฒนาตนเองและสังคม เพื่อคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการ กศ.พช. ด้านการส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี มีผลกระทบมากที่สุด ด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยที่สุด ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ ผลการประเมินผลโครงการ กศ.พช. ปีงบประมาณ 2526-2527 (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529 ค : 282-290) พบว่า โดยภาพรวมการปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นศูนย์ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ อยู่ในระดับดี ผลการประเมินผลโครงการ กศ.พช. ปีงบประมาณ 2528-2529 (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, ม.ป.ป. : 293) พบว่า การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นศูนย์ส่งเสริมการกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี และด้านการบริการข่าวสาร จัดทำได้ในระดับมาก ด้านอื่น ๆ จัดทำได้ในระดับปานกลาง และผลการประเมินผลโครงการ กศ.พช. ปีงบประมาณ 2530-2531 (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2532 ก : 68-74) พบว่า การดำเนินงานจัดกิจกรรมการเรียนการสอนส่งเสริมวิชาชีพของชุมชนในท้องถิ่นของ คณะครูอยู่ในระดับพอใช้ ด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับดี

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สะอาด พงษ์อินทร์ (2526 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องบทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน ในเขตชนบทยากจน ตามการรับรู้ของครู และผู้บริหารการศึกษา ในเขตการศึกษา 8 พบว่า บทบาทที่ครูปฏิบัติจริงมากที่สุดคือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม สำหรับบทบาทที่ครูปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ สอนอง คุณมาศ (2528 : 93-95) ได้วิจัยเรื่องบทบาทการพัฒนาชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน ด้านวัฒนธรรมและค่านิยมมากที่สุด และปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมอาชีพน้อยที่สุด และ ศิริณา กระสาทอง (2530 : 120-121) ได้วิจัยเรื่องการบริหารบทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11 พบว่า การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครู ด้านสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก บทบาทด้านอาชีพและเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลาง

จะเห็นได้ว่าการทำหน้าที่การพัฒนาชุมชนของครูหรือของโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ได้ปฏิบัติในระดับปานกลางโดยส่วนรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าหน้าที่หลักของโรงเรียนประถมศึกษาคือ การจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียนในโรงเรียน สำหรับหน้าที่การพัฒนาชุมชนชนบทหรือการสอนประชาชนนั้นเป็นหน้าที่รอง

ผลการวิจัยครั้งนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงการ กศ.พช. ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้แก่งานวิจัยของ สมบูรณ์ บุญฤทธิ์ (2532 : 96) ได้วิจัยเรื่องบทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมมากที่สุด ด้านเศรษฐกิจและอาชีพน้อยที่สุด และมีบทบาทรวมระดับปานกลาง เสรี สุวรรณประเสริฐ (2533 : 180) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการและนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนทั้งในและนอกโครงการ กศ.พช. ได้ปฏิบัติด้านการให้การศึกษาทั้งในและนอกระบบโรงเรียนในด้านอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นน้อยกว่ากิจกรรมอื่น และผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารโดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญวิทย์ แสงมณี (2533 : 87) ได้วิจัยเรื่องบทบาทในการพัฒนาชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการ

ประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า บทบาทในการพัฒนาชุมชนของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรมมากกว่าด้านอื่น ๆ ด้านอาชีพและเศรษฐกิจน้อยที่สุด และมีบทบาทรวมในระดับปานกลาง

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำหน้าที่พัฒนาชุมชนของโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความจำกัดทางด้านงบประมาณ ขาดความรู้ในด้านการประกอบอาชีพที่จะถ่ายทอดให้ประชาชนหรือปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน และการรับบุคคลเข้ารับราชการเป็นข้าราชการครูในโรงเรียนประถมศึกษาไม่ระบุมความต้องการด้านอาชีพ โดยเฉพาะด้านการเกษตรด้วยแล้ว แต่เป็นการรับจากบุคคลทั่วไปที่สำเร็จการศึกษาทางด้านการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525 : 94) ที่พบว่า การดำเนินงานโรงเรียนชุมชนไม่ประสบผลสำเร็จก็คือ ขาดครูสอนวิชาชีพ นอกจากนี้โรงเรียนอาจเห็นว่า มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นที่รับผิดชอบโดยตรง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ภาครัฐ หรือพัฒนากร เป็นต้น ทำให้โรงเรียนลดความสำคัญด้านนี้ และวันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 : 87) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศว่าเป็นการมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่า การกระจายผลประโยชน์ มุ่งพัฒนาเมืองมากกว่าการพัฒนาชนบท ยังผลให้ชนบทประสบปัญหาความยากจน และปัญหาการกระจายรายได้ และอีกประการหนึ่งพื้นที่ทำการวิจัยคือ พื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง เป็นพื้นที่กันดาร ประชาชนยากจน การพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานมีน้อย ทำได้ยากและต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่าโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. จะต้องมีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยเฉพาะความรู้ทางด้านเกษตร อาจจจะรับบรรจุข้าราชการครูที่มีความรู้ทางด้านเกษตร หรือการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้ปฏิบัติงานหรือให้ความรู้แก่ประชาชนได้ หรือการประสานงานกับหน่วยงานส่งเสริมการประกอบอาชีพมากขึ้น จะเป็นการช่วยเหลือครูในโรงเรียนได้มากและโรงเรียนสามารถทำหน้าที่พัฒนาชุมชนชนบทได้มากยิ่งขึ้น

2. ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทตามความเห็นของครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน โดยส่วนรวมและแต่ละด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง ทั้ง 3 กลุ่มความเห็น และผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบตามความเห็นของแต่ละกลุ่มโดยส่วนรวมทุกด้านและแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า การรับรู้ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทหรือผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ ครูผู้สอน กรรมการหมู่บ้าน และประชาชน มีความเห็นตรงกันว่า มีผลกระทบในระดับปานกลางโดยส่วนรวมทุกด้านและแต่ละด้าน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันได้พบเห็นสภาพการณ์ต่าง ๆ ของหมู่บ้านตามความเป็นจริง และได้รับผลประโยชน์จากโครงการเท่าเทียมกัน อาจจะมีบางส่วนของกลุ่มครูผู้สอนที่ไม่ได้อาศัยในพื้นที่แต่ครูประดมมีความสนิทนสม คลุกคลีกับประชาชนในพื้นที่เป็นอย่างดี และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เสรี สุวรรณประเสริฐ (2533 : 204) ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียน ครู และกรรมการศึกษา มีการรับรู้ ต่อการพัฒนาชุมชนที่เป็นจริงของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการ กศ.พช. ไม่แตกต่างกัน และผลการเปรียบเทียบความเห็นของทั้ง 3 กลุ่ม โดยส่วนรวมทุกด้านและแต่ละด้านไม่แตกต่างกันนั้น แสดงว่าผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทที่ได้จากการวิจัยนี้น่าจะยอมรับได้ว่าเป็นจริง เพราะตามความเห็นของบุคคลที่สถานภาพที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ครูผู้สอนเป็นผู้ปฏิบัติงานตามโครงการ กศ.พช. ย่อมรู้ว่าได้มีการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในด้านใดบ้าง มากน้อยเพียงใด กรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้นำในหมู่บ้านและเป็นกลางในการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับประชาชนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถหรือมีการศึกษาคึกว่ากลุ่มประชาชน และเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการ กศ.พช. เช่นเดียวกับประชาชน และกลุ่มประชาชน เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการ กศ.พช. โดยตรง ซึ่งทั้งผู้ปฏิบัติ ผู้ประสานและผู้รับประโยชน์ ได้มีความเห็นตรงกันไม่แตกต่างกัน น่าจะเชื่อได้ว่า การตอบแบบสอบถามของบุคคลทั้ง 3 กลุ่ม ไม่มีอคติหรือลำเอียงแต่อย่างใด และเป็นการให้ข้อมูลตามความเป็นจริง

3. ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของอำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร โดยส่วนรวมและแต่ละด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง ทั้ง 4 อำเภอ โดยส่วนรวมอำเภอปากพนังมีผลกระทบมากที่สุด รองลงมา อำเภอเขียวใหญ่ ชะอวด และหัวไทร ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวมทุกด้านของทั้ง 4 อำเภอ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพพื้นที่ของทั้ง 4 อำเภอ และการประกอบอาชีพมีลักษณะใกล้เคียงกันและไม่แตกต่างกัน อีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะการนิเทศติดตามผลโครงการโรงเรียนในโครงการในพื้นที่ทั้ง 4

อำเภอ ได้รับการนิเทศติดตามผลเท่าเทียมกัน กล่าวคือ การนิเทศติดตามผลโครงการของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้กำหนดนิเทศโรงเรียนในโครงการภาคเรียนละ 1 ครั้งต่อโรงเรียน และระดับอำเภอ ได้กำหนดนิเทศโรงเรียนภาคเรียนละ 2 ครั้งต่อโรงเรียน และการนิเทศติดตามผลดำเนินการได้ตามเป้าหมาย (การประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช, ม.ป.ป. : 4-5)

นอกจากนี้ด้านงบประมาณของโครงการที่โรงเรียนในโครงการได้รับหรือการได้สนับสนุน โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณเดียวกัน จะได้รับงบประมาณเท่ากัน ฉะนั้นโรงเรียนในโครงการทั้ง 4 อำเภอ จึงไม่แตกต่างกันในด้านงบประมาณ ซึ่งน่าจะเป็นผลให้ผลกระทบของโครงการจึงไม่แตกต่างกัน

สำหรับผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทที่พบว่า ด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต อำเภอปากพนังมีระดับผลกระทบมากกว่าของอำเภอหัวไทร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมากกว่าของอำเภอชะอวด และเชียรใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าอำเภอปากพนังมีผลกระทบด้านการบริการข่าวสารมากกว่าอำเภออื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนในโครงการบางโรงเรียนไม่สามารถดำเนินกิจกรรมโครงการตามวัตถุประสงค์ 8 ข้อได้ และการให้ความสำคัญในแต่ละกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนไม่เท่ากัน และอีกประการหนึ่งโรงเรียนในโครงการสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอปากพนังส่วนมากให้ความสำคัญในด้านการบริการข่าวสารมากกว่าของอำเภออื่น ๆ โดยเฉพาะโรงเรียนที่ดำเนินโครงการในปีงบประมาณ 2532 โรงเรียนในสังกัดอำเภอปากพนังได้จัดทำโครงการบริการข่าวสารและการตกแต่งป้ายข่าวสารและเหตุการณ์และวันสำคัญทุกโรงเรียนและจัดเป็นโครงการหลัก แต่อำเภออื่น ๆ ไม่ได้จัดเป็นโครงการหลักและมีบางโรงเรียน (การประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2533 : 9-12)

จะเห็นได้ว่าหากโรงเรียนให้ความสำคัญในด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การจัดการกระจายข่าวสารทางเครื่องกระจายเสียง หรือหอกระจายข่าว การจัดทำจุลสาร เพื่อเผยแพร่ข่าวสารให้กับประชาชนในหมู่บ้าน ประชาชนจะมีการยอมรับและเห็นความสำคัญได้เร็วกว่าการจัดกิจกรรมอื่น ๆ และอำเภอปากพนังเป็นอำเภอที่มีความเจริญทางสังคม วัฒนธรรม มากกว่าอำเภออื่น ๆ จึงมีส่วนทำให้ประชาชนสนใจด้านข่าวสารมากกว่าอำเภออื่น ๆ

4. ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 2530-2531 และ 2532 โดยส่วนรวมและแต่ละด้านทุกด้านมีผลกระทบระดับปานกลางของทุกปีงบประมาณที่เริ่มโครงการ ปีงบประมาณ 2528-2529 มีผลกระทบมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ปีงบประมาณ 2526-2527 2530-2531 และ 2532 ตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวมทุกด้านของแต่ละปีงบประมาณที่เริ่มโครงการ พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กล่าวคือ โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากที่สุด รองลงมาปีงบประมาณ 2526-2527 และปีงบประมาณ 2532 มีระดับผลกระทบน้อยที่สุด จะเห็นได้ว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มีระดับผลกระทบน้อยกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 ทั้งนี้เนื่องจากการใช้งบประมาณของโรงเรียนหมดหรือมีน้อย และวัสดุอุปกรณ์อาจจะชำรุดเสียหายไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในปัจจุบันได้เต็มที่ และอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะการให้ความสำคัญและการนิเทศติดตามผลของครู ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารในระดับที่สูงขึ้น ลดน้อยลง แต่ให้ความสำคัญกับโรงเรียนที่เพิ่งเริ่มโครงการใหม่ ๆ และเห็นได้จากการประเมินผลโครงการ กศ.พช. จะประเมินหลังจากโรงเรียนเริ่มโครงการเพียง 1 ปี หรือ 2 ปี เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อติดตามผลการใช้งบประมาณทางราชการไม่มีการติดตามผลระยะยาวแต่อย่างใด มีเฉพาะการรายงานผลของโรงเรียนเท่านั้น ทำให้โรงเรียนที่เริ่มโครงการในระยะแรก ๆ เริ่มให้ความสำคัญของโครงการลดลง สำหรับปีงบประมาณ 2532 ซึ่งมีระดับผลกระทบน้อยที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนยังไม่สามารถดำเนินงานตามโครงการได้มากนักยังไม่ส่งผลให้ประชาชนรับทราบหรือมีประโยชน์มากนัก

เมื่อพิจารณาในด้านงบประมาณที่โรงเรียนได้รับในแต่ละปีงบประมาณที่เข้าโครงการไม่เท่ากัน คือ ปีงบประมาณ 2526 เฉลี่ยโรงละ 79,800 บาท ปีงบประมาณ 2527 เฉลี่ยโรงละ 50,000 บาท ปีงบประมาณ 2528 เฉลี่ยโรงละ 49,000 บาท ปีงบประมาณ 2529 เฉลี่ยโรงละ 40,000 บาท ปีงบประมาณ 2530 เฉลี่ยโรงละ 10,000 บาท ปีงบประมาณ 2531 เฉลี่ยโรงละ 8,000 บาท และปีงบประมาณ 2532 เฉลี่ยโรงละ 10,000 บาท (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531 : 43) จะเห็นได้ว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2530 2531 และ 2532 ได้รับงบประมาณน้อยกว่ามากเมื่อเทียบกับโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526 2527 2528 และ 2529 แต่โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณในปี 2530-2531 ระดับผลกระทบไม่ได้แตกต่างจากโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526 2527 2528 และ 2529 แต่อย่างไรก็ตาม มีแต่โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 เท่านั้นที่แตกต่างกันและมีระดับผลกระทบน้อยกว่า อาจสรุปได้ว่าจำนวนเงินงบประมาณที่แตกต่างก็น่าจะไม่มีผลต่อระดับผลกระทบของโครงการแต่อย่างใด แต่ระยะเวลาในการดำเนินงานโครงการน่าจะมีผลต่อระดับผลกระทบของโครงการ กล่าวคือโรงเรียนที่เริ่มโครงการในระยะหลังจะมีระดับผลกระทบของโครงการน้อยกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการก่อนและอีกประการหนึ่ง การเปลี่ยนหรือย้ายผู้บริหารโรงเรียนทำให้ผลการดำเนินงานของโครงการไม่ต่อเนื่อง เนื่องจากความมุ่งมั่น ความสนใจของผู้บริหารแต่ละคนแตกต่างกัน และให้ความสำคัญของโครงการ กศ.พช. น้อยลง

ผลการเปรียบเทียบระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทแต่ละด้านของแต่ละปีงบประมาณที่เริ่มโครงการ พบว่า มีบางด้านที่แตกต่างกันและไม่แตกต่างกันคือ การพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต และการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน ในทุกปีงบประมาณที่เริ่มโครงการมีระดับผลกระทบไม่แตกต่างกัน แสดงว่าระยะเวลาการดำเนินการก่อนและหลังน่าจะไม่มีผลต่อระดับผลกระทบของโครงการในสองด้านนี้ และอาจเนื่องจากการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมเป็นสำคัญ สำหรับด้านปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน จะเห็นได้ว่านอกจากโรงเรียนจะให้ความสำคัญในการพัฒนา

ผู้นำแล้วหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องก็ให้ความสำคัญให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้นำ เช่น กรมการ พัฒนาชุมชน กรมการปกครอง และตัวผู้นำเองก็มีการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกันกับเป็นผู้นำ ในระยะช่วงเวลากการพัฒนาประชาธิปไตย ทำให้ผลกระทบด้านการพัฒนาตนเองและสังคมเพื่อ คุณภาพชีวิตและด้านการปฏิบัติเป็นตัวอย่างของผู้นำชุมชน ไม่แตกต่างกัน

การกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น และการพึ่งตนเองของประชาชน พบว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่ เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับระดับ ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. โดยส่วนรวมที่พบว่า โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 จะเห็น ว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการก่อนจะมีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการระยะหลัง

การประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเห็นว่าการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนจะต้องใช้เวลานานกว่า การพัฒนาทางด้านอื่น ๆ จึงจะทราบผลการปฏิบัติ และอีกประการหนึ่งโรงเรียนที่เริ่มโครงการ ในปีงบประมาณ 2526-2527 ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการพัฒนาทางการส่งเสริมอาชีพ เป็นหลัก

การบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 และ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปี งบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปี งบประมาณ 2530-2531 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะเห็นว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 2528-2529 และ 2532 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการ ในปีงบประมาณ 2532 อาจเป็นเพราะความไม่พร้อมในด้านต่าง ๆ ในการดำเนินงาน เช่น งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ หรือผลการปฏิบัติยังไม่ส่งผลประโยชน์แก่ประชาชน

การจัดศูนย์ประสานงานเพื่อการบริหารวิชาการและวิชาชีพ โรงเรียนที่เริ่มโครงการ ในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ

2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 และ 2530-2531 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกับด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โรงเรียนที่เริ่มโครงการในระยะแรก ๆ จะมีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532

การส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 และ 2530-2531 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จะเห็นได้ว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานในระยะกลาง ๆ จะมีผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่ดำเนินงานในระยะหลัง

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยส่วนรวมมีผลกระทบระดับปานกลาง ซึ่งเป็นระดับที่น่าพอใจ หรือผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จ เพราะเนื่องจากในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังมีความทุรกันดาร ขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การคมนาคมไม่สะดวก ขาดน้ำทำการเกษตรในฤดูแล้ง น้ำท่วมในฤดูฝน น้ำทะเลหนุนในฤดูแล้ง และความพร้อมของประชาชนที่จะพัฒนาตนเองและการพัฒนาท้องถิ่นยังมีน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ

จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาด้านการส่งเสริมการศึกษา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี มีผลกระทบมากกว่าด้านอื่น ๆ อาจเป็นเพราะโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการมีความพร้อมในการดำเนินงานด้านนี้มากกว่าการพัฒนาอื่น ๆ สำหรับการพัฒนาด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น มีผลกระทบน้อยกว่าด้านอื่น ๆ แต่มีข้อสังเกตว่าโรงเรียนที่ดำเนินการในระยะแรกปีงบประมาณ 2526-2527 มีผลกระทบด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมากกว่าปีงบประมาณอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นโรงเรียนประถมศึกษาสามารถกระทำได้แต่จะต้องใช้ระยะเวลาและต้องกระทำเป็นกิจกรรมหลัก เห็นควรที่จะได้รับการสนับสนุน การพัฒนาด้านอาชีพ แก่โรงเรียนประถมศึกษาเพื่อส่งผลกระทบที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในชุมชนชนบทต่อไป และจากผลการวิจัยที่พบว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 มีระดับผล

กระทนน้อยกว่าเป็งประมาณอื่น ๆ เกือบทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานของโรงเรียน
ล่าช้า ควรเร่งรัดให้โรงเรียนปฏิบัติตามตามโครงการให้เร็วขึ้น

ขณะนี้จะเห็นได้ว่าการใช้โรงเรียนประถมศึกษาช่วยทำหน้าที่พัฒนาชุมชนชนบทได้รับการสนับสนุนและให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ให้โรงเรียนประถมศึกษาใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวต้องการที่จะปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณลักษณะต่าง ๆ คือ การพัฒนาตน ได้แก่ มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เสี่ยงละ การพัฒนาด้านอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักการทำงานและทำงานเป็น และการพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศและโลก (ศึกษาริการ, 2534 : 1) ซึ่งจะเห็นหลักสูตรนี้ได้ให้ความสำคัญแก่โรงเรียนประถมศึกษาทำหน้าที่พัฒนาชุมชนชนบทซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ลักษณะ คือ ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวมและแต่ละด้านทุกด้านมีผลกระทบระดับปานกลาง เพื่อให้ผลกระทบของโครงการส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในระดับที่มากขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชะอวด เขียวใหญ่ ปากพนัง และหัวไทร ควรมีการนิเทศติดตามผลหรือการกำกับกับการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการให้มากขึ้นหรือใกล้ชิดกับโรงเรียนมากกว่าที่เป็นอยู่

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ของอำเภอปากพนังมีระดับผลกระทบมากกว่าของอำเภอหัวไทร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .01 และมากกว่าของอำเภอชะอวด และเชียรใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพื่อให้การพัฒนาด้านการบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของอำเภอหัวไทร ชะอวด และเชียรใหญ่ มีระดับผลกระทบมากกว่านี้และทัดเทียมกับของอำเภอปากพนัง สำนักงานการประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และอื่น ๆ แก่โรงเรียนในโครงการให้มากขึ้น

1.3 จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นมีระดับผลกระทบน้อยกว่าด้านอื่น ๆ และพบว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำเป็นที่โรงเรียนในโครงการควรจัดกิจกรรมหรือโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและการส่งเสริมอาชีพเสริม และให้ความสำคัญเป็นโครงการหลัก โดยเฉพาะโรงเรียนที่เพิ่งเริ่มโครงการควรให้ความสำคัญมากยิ่งขึ้น

1.4 จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากที่สุด รองลงมาปีงบประมาณ 2526-2527 2530-2531 และ 2532 จะเห็นว่าหากโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 ได้ดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องระดับผลกระทบของโครงการน่าจะไม่น้อยกว่านี้ จึงเห็นควรให้โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 ได้ดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และควรที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอที่เกี่ยวข้องได้ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการว่าขณะนี้อยู่ในลักษณะใด ยังดำเนินงานตามโครงการอยู่หรือไม่ และควรที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติพิจารณางบประมาณเพื่อสนับสนุนโรงเรียนที่เริ่มโครงการในระยะแรก ๆ เพื่อความต่อเนื่องของโครงการ

1.5 จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทโดยส่วนรวมโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2528-2529 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2526-2527 มีระดับผลกระทบมากกว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จะเห็นว่าโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 การดำเนินงานพัฒนาชุมชนชนบทยังมีน้อยเมื่อเทียบกับโรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณแรก ๆ ควรที่โรงเรียนที่เริ่มโครงการในปีงบประมาณ 2532 และในระยะหลัง ๆ ได้เร่งรีบการดำเนินงานตามโครงการอย่างเร่งด่วน และผู้บริหารโรงเรียนในโครงการควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ

1.6 จากผลการวิจัยที่พบว่า การพัฒนาชุมชนชนบทในประเด็นการจัดสหกรณ์ร้านค้าในหมู่บ้าน และการจัดระบบการจำหน่ายผลผลิต มีผลกระทบระดับน้อย จึงควรที่โรงเรียนประถมศึกษาในโครงการและสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดให้ความสำคัญโดยการติดตามผลการจัดกิจกรรมด้านนี้อย่างเร่งด่วน และให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้นอีกด้วย

1.7 จากผลการวิจัยที่พบว่า ผลกระทบของโครงการ กศ.พช. มีระดับผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนได้รับประโยชน์จากการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ควรที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้การสนับสนุนโรงเรียนที่ดำเนินอยู่แล้วโดยการสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม และขยายโครงการในโรงเรียนที่เหลืออยู่ให้ครอบคลุมพื้นที่ในชุมชนชนบททุกโรงเรียน

1.8 จากผลการวิจัยที่พบว่า ระดับผลกระทบของโครงการ กศ.พช. ที่มีต่อการพัฒนาชุมชนชนบทในด้านต่าง ๆ จากการปฏิบัติงานของโรงเรียนในโครงการในบางด้านแตกต่างกัน เนื่องจากการให้ความสำคัญหรือการให้ความสนใจใส่กิจกรรมต่าง ๆ ไม่เท่ากัน ควรที่โรงเรียนในโครงการปฏิบัติงานตามโครงการให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ 8 ประการ

1.9 จากผลการวิจัยที่พบว่า ประชาชนในชุมชนชนบทบางส่วนยังไม่เข้าใจการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. ว่ามีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร และความเป็นมาของโครงการควรที่โรงเรียนในโครงการได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการให้ประชาชนทราบมากกว่านี้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการพัฒนาด้านการประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยเฉพาะการส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมของประชาชน ยังมีน้อยกว่าการพัฒนาด้านอื่น ๆ และเป็นความต้องการของประชาชน ควรได้มีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการ ความเหมาะสมของการประกอบอาชีพเสริมของแต่ละพื้นที่

2.2 ควรมีการประเมินผลโครงการ กศ.พช. ของโรงเรียนที่เริ่มโครงการในระยะแรก ๆ ของโครงการเพื่อทราบความต่อเนื่องของการดำเนินการ โดยการประเมินผลของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

2.3 ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามโครงการ กศ.พช. กับโรงเรียนที่ยังไม่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนโดยส่วนรวมและแต่ละด้านเพื่อการปรับปรุงโรงเรียนในโครงการในส่วนที่ยังบกพร่อง

2.4 ควรมีการวิจัยถึงความพึงพอใจและการใช้เวลาในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูผู้สอนของโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. และอาจเปรียบเทียบกับโรงเรียนนอกโครงการเพื่อควรปรับปรุงโครงการให้เหมาะสม

2.5 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับโครงการ กศ.พช. ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและพื้นที่อื่น ๆ ด้วยวิธีการและการใช้เครื่องมือแบบอื่น ๆ ด้วย เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อให้ได้ทราบผลการดำเนินงานของโครงการอย่างแน่ชัดต่อไป

2.6 ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของประชาชน หรือการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาในการจัดระบบสหกรณ์หรือการจัดระบบการจำหน่ายผลผลิตในหมู่บ้าน และควรใช้วิธีการวิจัยหลาย ๆ รูปแบบ โดยเก็บข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันไป ใช้เครื่องมือเก็บข้อมูล สถิติ และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้ทราบผลกระทบหรือผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากโครงการอย่างแท้จริง